

Љубиша М. Деспотовић¹
Институт за политичке студије
Београд (Србија)

327:911.3(497.11)(049.32)
323.1(=163.41)(497)(049.32)
Приказ
Примљен 05/12/2023
Прихваћен 23/12/2023
doi: [10.5937/socpreg57-48082](https://doi.org/10.5937/socpreg57-48082)

ГЕОПОЛИТИЧКА СЛОЖЕНОСТ БАЛКАНА И ЊЕГОВА КУЛТУРНОЦИВИЛИЗАЦИЈСКА ПРОТИВРЕЧЈА

Миломир Степић *Геополитички појмовник Балкана*,
Београд: CATENA MUNDI, 2023, 536 стр.

Др Миломир Степић, научни саветник Института за политичке студије и редовни професор универзитета, без сумње спада у родоначелнике и осниваче тзв. *нове српске*

геополитичке мисли која се почела конституисати почетком деведесетих година прошлог века, а нарочито интензивно након бруталне агресије НАТО пакта на нашу земљу. Огромна, готово једновековна временска празнина која се, сем спорадичних ауторских примера, појавила смрћу и престанком научног рада „истинског зачетника српске научне геополитике“ Јована Цвијића, прво у Краљевини Југославији, а онда и у Брозовој државној творевини, произвела је за последицу то да је озбиљна, и на научним темељима саздана, српска геополитичка мисао престала да постоји (изузимајући рутинско проучавање геостратегије у оквирима тадашње ЈНА примерено идеолошки схваћеним потребама очувања СФРЈ).

Професор Миломир Степић био је међу првим пократачима сериозних геополитичких истраживања чијим су се обимним и озбиљним теоријским радом током времена формирали прецизни научни и јасни стручни стандарди у проучавању геополитике код нас. Њему ће се тек касније придружити неколико колега који су у почетку скромно партиципирали у пољу геополитичких истраживања чија ће реална последица бити почетак неформалног конституисања тзв. *српске геополитичке школе мишљења*. Она ће временом (скоро три деценије), предвођена професором Степићем, својим научним радом и деловањем, почети да афирмише српско национално становиште сагледано кроз научну анализу и

¹ despotlj@stcable.net

аргументацију геополитике као синтезне науке у овој, за сваку нацију и државу, витално важној научнотеоријској области.

Импресивни научни опус професора Степића, који се састоји од бројних научних монографија и научних радова, представља незаобилазан основ без кога није могуће започети ниједан озбиљан научни рад у оквирима широког теоријског и тематског поља геополитике као науке у оквирима српске академске заједнице. Темелан, студизан, прецизан, аналитичан, едукативан и инспиративан, научни рад професора Степића постао је извесна геополитичка база или темељ за научно бављење геополитиком на српском етничком простору (Србија и српске земље). Овом приликом поменућемо само нека од његових значајних дела: *У вршитоју балканизације* (2001), *Српско ишћање – геополитичко ишћање* (2004), *Косово и Мејхохија – њосимодерни геополитички експеримент* (2012), *Геополитика неоевроазијства, њозиција српских земаља* (2013), *Геополитика, идеје, теорије, концепције* (2016), *Српски геополитички образац* (2019), *Кроз балкански дурбин* (2020) и ново дело, управо објављено, *Геополитички њојмовник Балкана* (2023).

Сви побројани наслови из његовог богатог опуса узети заједно чине незаобилазно становиште за свако озбиљно геополитичко истраживање, а посебно као платформа за образовање млађих колега који се упуштају у овај надасве сериозан и сложен истраживачки посао. Старијим колегама који су школовани пре свега као политиколози, социолози, историчари или дефендолози на пример, и који су показали извесну амбицију да зају у сложена тематска поља геополитике, Степићев научни рад послужио је као основни теоријски оријентир и оквир за њихова геополитичка истраживања.

Цео посао тој малој академској заједници истраживача геополитике отежавало је то што су плановима, интересима и манипулацијама разноврсни геополитички субјекти, како на стратешком тако и на тактичком нивоу, скривали своје стварне геополитичке намере и упражњавали мимикријско геополитичко понашање. Тиме би постизали да њихови реални интереси остају замаскирани и тако арканизовани отежавали доказивање прљавих планова и, са становишта међународног права, потпуно недозвољених акција. Без Степићевих прецизних анализа тешко је било могуће на прави начин декодирати њихове стварне намере, интересе и деловање у сложеном контексту међународних односа, а особито тешко у региону Балкана. За оне „стручњаке“ који се нису латили озбиљног посла научне едукације знатно би се повећавао ризик од упадања у многобројне замке, митове, стереотипе или заблуде које су се нарочито упорно и у великом броју шириле путем медија где им је била довољна политичка легитимација, а не и доказана експертска утемељеност. За писање озбиљних геополитичких радова нити су били стручни нити довољно марљиви, па је крајњи резултат таквог „сериозног“ ангажмана самозваних (гео)политичких аналитичара најчешће бивао обележен аматеризмом, површношћу, имитацијом, или чак и потпуним дилетантизмом.

Управо зато, *Геополитички њојмовник Балкана* професора Миломира Степића представља први свеобухватни научни водич кроз компликовану мрежу геополитичких појмова и јасно исказану интенцију откривања њихових често скривених значења, или колоквијалних тумачења. Овај појмовник је стога омогућио прецизан

увид у сложену појмовну структуру коју геополитика као синтезна наука користи експлицирану на примеру Балкана као сложене зоне географских, културолошких, политичких, економских, религијских и геополитичких интереса. Овакво **капитално дело** могло је да настане само као производ научног рада аутора који је доказани ерудита, чија теоријска знања, друштвена спознаја и вишедеценијско научно искуство неоспорно сежу у дубину многих научних дисциплина. Богато научно-теоријско знање Степић је користио ауторски оригинално и у сложенем методолошком склопу комбиновао кроз интердисциплинарни поступак у раду на овом појмовнику. Крајњи резултат таквог приступа произвео је у делу *Геополитички појмовник Балкана* максималну научну свеобухватност јер је обиље стручне литературе коју нуде географија, историја, економија, политикологија, војна стратегија, дефендологија, социологија, право, културологија, етнографија, комуникологија и друге научне дисциплине, допринело његовој појмовној прецизности и богатству садржаја. Степић притом то чини на тако креативан начин да је за стручњаке, али и за ширу културну публику, написао прецизан геополитички водич поузданог кретања кроз ова наша замршена „балканска беспућа“. Читаоцу-истраживачу, где год је то било примерено и могуће, откривао је свеколике тајне хелмске историјске традиције и богату хумску културолошко-религијску баштину.

Мноштво нових сазнања, које ово капитално дело пружа, веома успешно превладава до сада уврежене и произвољно схваћене геополитичке стереотипе о Балкану. Изложена кроз оптику критичке форме научног објашњења најважнијих геополитичких појмова, Степићева књига не оставља више простора за „слободно“ коришћење колоквијалних израза којима се до сада прилично незнатички тумачила балканска геополитичка проблематика. Покривајући одиста широку лепезу и богатство појмова, Степић нам на студиозан начин указује на њихово стварно етимолошко порекло, историјску хронологију, географску одређеност, политичку сложеност, културолошки еклектицизам и религијско-конфесионалну омеђеност која се често скривала иза уобичајених неакадемских тумачења.

Балкан се баш зато ауторски сагледавао кроз визуру топоса „сусрета цивилизација“ где се недвосмислено јасно указује преко презентованих појмова на сав геополитички значај овог простора. Кроз Степићев појмовник, Балкан је сагледан као историјски настала „контактна зона“ њиховог сусрета, сучељавања и сукоба указујући, где год је то могуће, на актуелну експликацију ове сложености уз могућу антиципацију даљег геополитичког понашања константно присутних ванбалканских геополитичких вектора утицаја и интереса њихових регионалних „партнера“. Зато колега Степић у предговору своје књиге са правом истиче: „Оригинални карактеристични појмови, неологизми и сложенице проистекли су не само из динамичних геополитичких процеса на прелому 20. и 21. века већ и њиховог тенденциозног пласирања у тзв. хибридном рату који се континуирано води првенствено у (пост)југословенском делу Балкана“ (Stepić, 2023, стр. 8). При свему томе, оштрица таквог геополитичког понашања и активности константно (већ најмање два века) иде против националних и државних интереса Срба и Србије. Кодирани као „главни геополитички опонент“ Западу на ширем простору Балкана, а нарочито (пост)југословенског простора, Срби константно бивају мета њихових деструктивних акција и интереса.

Импесиониран садржајем, богатством и значајним Степићевим тумачењима геополитичких појмова везаних за Балкан и његову сложену географију, историју и културу, књигу топло препоручујем како за научно коришћење колегама у струци тако и за читање широј културној публици. Као један од Степићевих колега који је имао привилегију да завири у њену структуру и садржај још пре објављивања, могу поуздано да посведочим и најавим будућим корисницима да ће ову књигу „конзумирати“ уз интензивно интелектуално уживање и читалачко задовољство.

Ово капитално дело наше друштвене науке остаће трајно забележено у академском фонду Србије као немерљив национални допринос српској геополитици, а њеном аутору проф. др Миломиру Степићу, уз целокупни досадашњи интелектуални ангажман, дефинитивно обезбедити почасно место највећег ауторитета за научну геополитику међу Србима.

Ljubiša M. Despotović¹
Institute for Political Studies
Belgrade (Serbia)

GEOPOLITICAL COMPLEXITY OF THE BALKANS AND ITS CULTURAL-CIVILIZATIONAL CONTRADICTIONS

Milomir Stepić, *Geopolitical Glossary of the Balkans*,
Belgrade: CATENA MUNDI, 2023, 536 pp.

(Translation *In Extenso*)

Milomir Stepić, PhD, the Research Fellow of the Institute for Political Studies and Full Professor of the University indisputably belongs to the forefathers and founders of the so-called new Serbian geopolitical thought, the constitution of which began in the early 1990s, intensively in particular after the brutal NATO pact's aggression against our country. The vast, almost one-century long time gap that, apart from the sporadic authors' examples, emerged with the death and the end of the scientific work of the "true initiator of Serbian scientific geopolitics, Jovan Cvijić, first in the Kingdom of Yugoslavia, and in Broz's state creation, consequently caused the end of the serious and scientifically founded Serbian geopolitical thought (except for the routine exploration of geostrategy within the former Yugoslav People's Army, in line with the corresponding ideologically understood needs of preserving the SFRY).

Professor Milomir Stepić was among the first initiators of serious geopolitical research whose extensive and serious theoretical work with time helped to form precise scientific and clear professional standards in the research of geopolitics in our country. Only later he was joined by several colleagues who first rather modestly participated in the field of geopolitical research, the actual consequence of which was the beginning of informal constitution of the so-called *Serbian geopolitical school of thought*. With the passage of time (almost three decades), led by Professor Stepić, with its scientific work and action, it will begin the promotion of the Serbian national standpoint perceived through scientific analysis and argumentation of geopolitics as a synthesis science in this scientific-theoretical field that is of vital importance for every nation and state.

Professor Stepić's impressive scientific oeuvre, which consists of numerous scientific monographs and papers, constitutes an indispensable foundation without which it is impossible to begin any serious scientific work within the broad theoretical and thematic

¹ despotlj@stcable.net

field of geopolitics as a science ion the frameworks of the Serbian academic community. Professor Stepić's thorough, studious, precise, analytical, educational and inspirational scientific work became a certain geopolitical base or foundation for scientific dealing with geopolitics in the Serbian ethnic space (Serbia and Serbian territories). On this occasion, we will mention only several of his important works: *In the Vortex of Balkanization* (2001), *Serbian Question – a Geopolitical Question* (2004), *Kosovo and Metohija – a Post-Modern Geopolitical Experiment* (2012), *Geopolitics of Neo-Eurasianism, the Position of Serbian Territories* (2013), *Geopolitics, Ideas, Theories, Concepts* (2016), *Serbian Geopolitical Pattern* (2019), *Through the Balkan Binoculars* (2020) and the newly-published work *Geopolitical Glossary of the Balkans* (2023).

All the above-listed titles from his rich opus, put together, constitute an indispensable standpoint for any serious geopolitical research, particularly as a platform for educating younger colleagues who delve into this above all serious and complex research task. Older colleagues who were educated primarily, for example, as political scientists, sociologists, historians or defence lawyers, and who have shown a certain ambition to enter the complex thematic field of geopolitics, used Stepić's scientific work as a basic theoretical landmark and a framework for their geopolitical research.

The entire task of this small academic community of geopolitical researchers was aggravated by the fact that various geopolitical subjects, with their plans, interests and manipulations, both at strategic and tactical levels, hid their real geopolitical intentions and assumed a mimicry geopolitical behaviour. In that way, they kept their true interests masked and arcanized, making it difficult to prove dirty plans and, from the perspective of international law, completely unpermitted actions. Without Stepić's precise analyses, it was hardly possible to decode properly their real intentions, interests and actions in the complex context of international relations and particularly in the Balkan region. For those "experts" who did not seriously take the serious task of scientific education there was a substantially increasing risk of falling into numerous traps, myths, stereotypes or delusions that were particularly persistently and in large numbers spread through media, where political legitimization was sufficient, without the proved expert foundation. There were neither competent nor diligent enough for writing serious geopolitical papers, and the final result of such "serious" engagement of the self-proclaimed (geo) political analysts was most frequently marked by amateurism, superficiality, imitation or even total dilettantism.

That is exactly why *Geopolitical Glossary of the Balkans* by Professor Milomir Stepić is the first comprehensive scientific guide through a complex network of geopolitical terms and a clearly expressed intention of discovering their frequently hidden meanings or colloquial interpretations. Therefore, this glossary provided a precise insight into a complex conceptual structure used by geopolitics as a synthesis science explained on the example of the Balkans as a complex zone of geographical, cultural, political, economic, religious and geopolitical interests. This **capital work** could be written only as a result of the scientific research by the author who is a proved erudite with theoretical knowledge, social perception and decades-long scientific experience indisputably going into the depth of many scientific disciplines. Stepić used his rich scientific-theoretical knowledge as an original author and

combined it within a complex methodological framework through an interdisciplinary procedure while working on this glossary. The end result of such an approach achieved maximum scientific comprehensiveness in *Geopolitical Glossary of the Balkans* because the ample expert literature offered by geography, history, economics, political science, military strategy, defence law, sociology, law, culturology, ethnography and other scientific disciplines contributed to its conceptual precision and wealth of content. Moreover, Stepić does it in such a creative manner that he wrote a precise geopolitical guide for reliable movement through our entangled “Balkan wilderness” – both for experts and for the broader cultural public. To the reader-researcher, wherever it was suitable and possible, he revealed all the secrets of Helm historical tradition and a rich Hum cultural-religious heritage.

The multitude of new findings provided by this book quite successfully exceeds so far rooted and arbitrarily understood geopolitical stereotypes about the Balkans. Presented through the lens of the critical form of scientific explanation of the most important geopolitical concepts, Stepić’s book does not leave more space for the “free” use of colloquial expressions that have been used so far in rather unprofessional interpretation of the Balkan geopolitical issues. Covering a truly broad range and wealth of concepts, Stepić studiously points to their real etymological origin, historical chronology, geographical determination, political complexity, cultural eclecticism and religious-confessional limitation that was frequently hidden behind usual non-academic interpretations.

That is exactly why the Balkans used to be perceived in author terms from the perspective of the topos of the “encounter of civilizations”, where through the presented concepts it is unambiguously clearly shown how important this region is in geopolitical terms. Through Stepić’s glossary, the Balkans is perceived as a historically created “contact zone” of their encounter, confrontations and conflicts, indicating, whenever it is possible, the current explication of this complexity with a possible anticipation of further geopolitical behaviour of constantly present non-Balkan geopolitical vectors of influence and interests of their regional “partners”. That is why, in the foreword to his book, my colleague Stepić rightfully emphasizes the following: “Original characteristic concepts, neologisms and compounds derive not only from the dynamic geopolitical processes at the turn of the 20th and the 21st centuries, but also from their tendentious placement in the so-called hybrid war continually waged primarily in the (post)Yugoslav part of the Balkans” (Stepić, 2023, p. 8). In addition to all of these, the blade of such geopolitical behaviour and activity has been constantly (for at least two centuries) directed against national and state interests of the Serbs and Serbia. Coded as the “main geopolitical opponent” to the West in the broader territory of the Balkans, and particularly in the (post)Yugoslav territory, the Serbs are constantly the target of their destructive actions and interests.

Impressed by the content, wealth and Stepić’s expert interpretations of geopolitical concepts related to the Balkans and its complex geography, history and culture, I recommend this book warmly both to be used professionally by the colleagues in this branch and to be read by the broad cultural public. As one of Stepić’s colleagues who had the privilege to take a look into the book’s structure and content before its publication, I can assuredly announce and promise to future readers that they will “consume” this book with intense intellectual enjoyment and reading pleasure.

This capital work of our social science will be permanently recorded in the academic fund of Serbia as an immeasurable national contribution to Serbian geopolitics and definitely ensure its author, Professor Milomir Stepić, PhD, along with his entire intellectual engagement to date, an honorary place of the greatest authority for scientific geopolitics among the Serbs.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Stepić, M. (2023). *Geopolitical Glossary of the Balkans*. Beograd: CATENA MUNDI. [In Serbian]
- Stepić, M. (2020). *Through the Balkan Binoculars*. Beograd: Institut za političke studije. [In Serbian]